

КОНКУРЕНТОСПОСОБНОСТ НА БЪЛГАРСКАТА ДОБИВНА ПРОМИШЛЕННОСТ

Габриела Сидерова

Филиал - Кърджали на Минно-геоложки университет „Св. Иван Рилски” – София, 6600 Кърджали, g_siderova@mail.bg

РЕЗЮМЕ. Конкуренцията е сърцевината и двигателя на пазара. Тя е мощен стимул за усъвършенстване на технологиите в производството и превръщането на иновационната дейност в „принудителен” неписан закон. Тя има изключително голяма роля за реструктуриране мащабите и резултатите на всички бизнес организации както на микро, така и на макро равнище. В работата е разгледано значението на конкуренцията и са разкрити и разграничени връзките между икономическа ефективност, справедливост и конкурентоспособност. Направен е анализ на дейността на фирмите от минната индустрия през цялата 2012 год.. Предложени са препоръки за повишаване на конкурентоспособността на добивния сектор.

COMPETITIVENESS OF THE BULGARIAN MINING INDUSTRY

Gabriela Siderova

University of Mining and Geology "St. Ivan Rilski" - Sofia, Branch of Kardzhali, 6600 Kardzhali, g_siderova@mail.bg

ABSTRACT. Competition is the heart and engine of the market. It is a powerful incentive for technological improvement in the production and transformation of innovation in "forced" unwritten law. It has an extremely important role in restructuring the scale and performance of all business organizations, both at a micro and macro level. The work discussed the importance of competition and are detected and distinguished relations between economic efficiency, fairness and competitiveness. An analysis of the activities of companies in the mining industry throughout 2012. Recommendations have been made to enhance the competitiveness of the mining sector.

Въведение

Конкурентоспособността е концентриран израз на икономическото здраве на всяка страна, като обобщава ефикасността от функционирането на нейните икономически, социални, финансови, институционални и други подсистеми. Конкурентоспособността показва възможностите на икономиката да повишава съвкупната национална производителност и качество и да се състезава с другите икономики на регионалния и глобалния пазар. Конкурентоспособността е винаги сравнителна категория.

Конкурентоспособността притежава много измерения: потенциал за интензивен устойчив растеж с присъщите му три стълба – икономически, социален и екологичен; производителност на факторите на производството; факторни разходи за производство на единица краен продукт; качество (техническо равнище) на произвежданите продукти; надеждност на продуктите и услугите; структурни характеристики на икономиката в най-широкия смисъл на това понятие; имитационен и иновативен потенциал на икономиката; силна чувствителност към сигналите на пазара и експедитивна ответна реакция; потенциал за бързо усвояване, разпространяване и комерсиализиране на технически и други новости; лоялно партньорство в стопанските взаимоотношения; съчетаване на частни, държавни и обществени интереси. Част от тези аспекти подлежат, а други не се поддават на количествено измерване.

На ниво фирма, съществуват основно две групи фактори на конкурентоспособността: традиционни и темпорални. Към първите се отнасят: ценовите фактори и не ценовите икономически фактори. Последните включват - условията на доставка и качеството. Към темпоралните фактори се отнасят: обемът на научно-техническите знания за осъществяване на иновационна дейност; способността за усъвършенстване на произвежданите изделия; възможността да се организира квалифицирано след продажбено обслужване, нивото на оказваните комплексни, технически и интелектуални услуги, като част от комплексното предлагане на основния продукт.

Конкурентоспособност на минната индустрия

Икономиката се нуждае от стабилни и разходно-ефективни доставки на подземни богатства и следователно – конкурентна минна индустрия. В рамките на контекста на този доклад конкурентността на минната индустрия може да се дефинира като възможността да се осигурят средно- и дългосрочни доставки на подземни богатства за икономиката чрез предоставяне на достъп до суровини.

С други думи: Конкурентността на минната индустрия се определя като способността да се направи значителен принос към задоволяване на търсенето на подземни богатства за минната индустрия и общество от гледна точка на количество, качество и себестойност на

продукцията. Конкуренцията се обуславя от качеството и количеството на находищата от подземни богатства и политическата, правна, административна, социална и икономическа среда, в която добивът се осъществява.

Когато се сравнява минната индустрия с други отрасли, може да се открие една основна разлика: подземните богатства се добиват за отраслите надолу по веригата, като например, строителна, металургична и химическа промишленост; икономическият успех на минната индустрия, следователно, е в тясна връзка с успеха и конкурентността на тези производствени отрасли. Така, конкурентността на минната индустрия трябва да бъде видяна от холистична гледна точка, разглеждайки потребността от суровини за тези отрасли.

Минно-добивната индустрия, която години наред креташе заради недостатъчни инвестиции, сериозни екологични проблеми и политически рискове в много развиващи се страни, днес е във възход. Състоянието ѝ изглежда повече от добро. Нетната печалба на глобалния сектор е скочила близо 15 пъти от 2002 г. насам. В основата на успеха е бурното развитие на две големи азиатски икономики - Китай и Индия. Тяхното търсене доведе до покачване на цените на суровините и минно-добивните компании започнаха бавно, но сигурно да трупат печалби.

В България минната приказка е по-балансирана между успехите и неуспехите, отколкото по света. Инвестициите все още са крайно недостатъчни, а индустрията разчита на вносни концентрати на руди, което вдига разходите ѝ. Донякъде те се компенсират от успешния експорт, но това не разрешава проблема с инвестициите. Те са необходими не само за модернизирани на производството, а и за изпълняване на екологичните изисквания, поставени в националното и европейското законодателство.

Анализ на рудодобивните предприятия за изминалата 2012г.

2012 година се оказва една добра година за рудодобивните компании и още по-добра за част от производителите на неметални полезни изкопаеми, през погледа на националната статистика. Спадът при въгледобива обаче, който формира 40% от общото производство в минерално-суровинната индустрия, е причината за отчетеното минимално понижение (с 0.04%) в бранша като цяло към края на септември в сравнение със същия период на миналата година. Почти без промяна остава и броят на заетите. За последната година са издадени близо 100 концесии за добив на полезни изкопаеми, показва справка в регистъра на Министерството на икономиката, енергетиката и туризма (МИЕТ). Производството на метални руди е нараснало със 7.3% за първите девет месеца на годината по данни на Националния статистически институт (НСИ). Значително увеличение се наблюдава при добива на оловно-цинкови руди, след като през пролетта на тази година "Минстрой холдинг", в партньорство с "КЦМ-2000" купи закъсалата "Горубсо - Мадан". Сделката стана под натиск на правителството, тъй като работниците в мината не бяха получавали заплати от месеци, а условията на труд бяха

под всякаква критика. Срещу цена от малко над 30 млн. лв. собственикът получи и концесиите на компанията, както и достъп до находището "Върба - Батанци", за което имаше концесия. Така на практика собственикът на "Минстрой холдинг", който контролира и "Горубсо - Златоград", стана най-големият производител на оловно-цинкови руди в България. "Между 30 и 40% се повиши добивът в Мадан и Златоград за последната година", каза Вълканов и добави, че заплатите на работниците също са увеличени. Сега във всяко от предприятията се произвеждат над 1000 т концентрат на месец в сравнение със 750 т през 2011 г.

„Златен ръст” на Челопеч майнинг

С една трета нарасна производството и в „Челопеч майнинг”, която разработва най-голямата златна мина в Европа. До края на годината компанията, която е дъщерна на канадската Dundee Precious Metals (DPM), очаква да добие между 1.7 и 1.85 млн. тона руда в сравнение с 1.35 млн. тона за 2011 г. Причината за ръста е приключилото в началото на октомври разширение на рудника и предстоящото пускане в експлоатация на подземната трошачка и лентата за извозване на рудата, с което производството ще достигне 2 млн. тона годишно. Това е част от двегодишен проект на стойност 150 млн. долара, който включва и завършилата през миналата година модернизация на обогатителната фабрика. Преди това компанията преработваше по 900 хил. тона руда годишно. Прогрес беше постигнат и по друг проект на DPM в България. Става дума за плановете ѝ да добива златно-сребърни руди край Крумовград, където работи второто ѝ българско дъщерно предприятие "Болкан минерал енд майнинг". В средата на септември тричленен състав на Върховния административен съд потвърди решението на министъра на околната среда да одобри инвестиционното предложение на компанията. Компанията ще вложи над 150 млн. долара в проекта. Находището ще се разработва девет години, като за този период трябва да бъдат произведени около 20 тона злато и 10 тона сребро под формата на концентрат.

Медни инвестиции

През 2012 г. година бяха направени инвестиции в медодобивния бранш, където работят две от най-големите минни предприятия - "Елаците мед" и "Асарел-Медет". Сред по-големите проекти на компанията е започналият строеж на нова пречиствателна станция за руднични отпадни води, който трябва да бъде завършен през 2013 г. Той включва иновативна за България технология и е разработен от японската Mitsubishi Materials Techno Corporation и българската "Геопроект". Производството на минна маса през 2012 г. се запазило на ниво 2011 г.. За 2011 г. "Елаците мед" беше отличена като компанията с най-добри производствени резултати в сектора от Българската минно-геоложка камара (БМГК). В началото на май в "Асарел-Медет" беше открита обновената обогатителна фабрика, която е част от проекта на компанията за повишаване на ефективността чрез технологична модернизация. Общата инвестиция е около 16.7 млн. лв., от които 3.3 млн. лв. са безвъзмездна финансова помощ по оперативна програма "Конкуренетоспособност". Основната част от средствата са използвани за оборудване, което да увеличи извличането

на метал от рудата. Въведена беше и интегрирана система за управление и анализ (ERP система). Открития "Асарел-Медет" навлезе и в златодобивния бизнес, след като по-рано тази година купи "Трейс рисорсиз" от канадската Euromax Resources в сделка за общо 3.5 млн. канадски долара (около 5.3 млн. лв.). С придобиването на "Трейс рисорсиз" компанията получи правата за проучване на находищата "Брезник" и "Ракитово". Макар че е регистрирана в Канада и акциите ѝ се търгуват на борсата в Торонто, Euromax Resources работи на Балканите (Македония, България и Сърбия) и има местни ръководни и технически екипи. Досега компанията се занимаваше основно с геологопроучвателните дейности, но през последните месеци заяви амбиции да навлезе и в рудодобива. Дъщерното ѝ дружество "Евромакс сървисиз" е титуляр на разрешение за търсене и проучване в три площи - "Трън", "Бабяк" и "Златарица", като в най-напреднал етап на развитие е първият проект, за който компанията има регистрирано геолошко откритие и подадено заявление за търговско откритие. Фирмата има инвестиционното намерение за добив на златосъдържащи руди от "Трън". За експлоатация са изчислени запаси от 17.7 млн. тона руда с 35 тона злато и 451 тона сребро. За последните 8 години дружеството е инвестирало 6.3 млн. долара за проучване на находището.

Криза

На фона на силните резултати на рудодобивните предприятия спадът при производството на въглища с 10.4% изглежда разочароващ. Намалението идва от по-слабия добив в "Мини Марица-изток", където се произвеждат 90% от въглищата в страната. Според компанията, която е 100% собственост на държавата, причината е в пониженото търсене заради поскъпването на електроенергията. Основните клиенти на мините са ТЕЦ "Марица-изток 2", ТЕЦ "Контур глобал Марица-изток 3", ТЕЦ "AES Гълъбово" и производителят на брикети "Брикел". "Динамиката на електроенергийния пазар без съмнение дава отражение и изпълнението на годишния план по добив. От планираният добив от 32.6 млн. тона за 2012 г. реално, на база заявките от клиентите, ще бъде 30.8 млн. тона. Освен свитото потребление обаче компанията имаше и други проблеми. В началото на годината миньорите излязоха на протест за премии заради по-високия добив през 2011 г., когато дружеството произведе рекордните в 60-годишната си история 33 млн. тона въглища.

Най-голям ръст статистиката отчита при неметалните полезни изкопаеми, които пострадаха най-много от кризата. Там производството се е увеличило със 17%, а продажбите са нараснали с 14%. Резултатът обаче се оказва изненадващ дори за фирмите от бранша. Основен принос за него има производството на трошен камък, който се използва при изграждането на пътища, където ръстът е над 40. Не толкова оптимистично обаче стоят нещата при добива на инертни материали, където не всички по-малки фирми успяват да продължат работа. Спад се наблюдава

както при производството на пясък (глинест, каолинов и фелдшпатов), така и при чакъла.

„Големият пробив“

Стратегически „Големият пробив“ за минната индустрия през тази година беше изготвянето на дългоочакваната национална стратегия за развитие на минерално-суровинния сектор. Документът вече мина през обществено обсъждане и предстои да бъде одобрен от Министерския съвет. Той предвижда разработването на различни подходи за отделните видове подземни богатства в зависимост от стратегическото им значение и наличие. Ще се насърчава добивът на метални руди и индустриални материали, както и създаването на нови декоративни марки скалнооблицовъчни материали. Заради масовия незаконен добив при строителните материали се предвижда засилване на контрола над кариерите. От бранша продължават да настояват и за въвеждане на наказателна отговорност за нелегалните фирми. Друго искане е да бъдат определени точни срокове за отделните процедури при проучването и добива на полезни изкопаеми, тъй като в момента администрацията може безкрайно да бави отделни етапи. През 2012 година българската добивна индустрия стана първата в Европа, която разработи свой собствен стандарт за устойчиво развитие. Компаниите, които решат да го въведат, се ангажират да прилагат най-добрите практики в сектора.

Заклучение

Опорна точка за бъдещото развитие на минно-добивния отрасъл в България е изграждане на съвременната му структура и засилване на конкурентните му предимства. По отношение на търсенето, проучването, добива и преработката на подземни богатства са важни следните обстоятелства:

- да са достатъчно по количество, което позволява да се задоволят потребностите на вътрешния пазар и на износа от тях;
- да са технико-икономически изгодни за добив;
- оползотворяване на образуваните минни отпадъци (техногенни суровини).

Основната цел е да се осигури устойчиво развитие на минната индустрия, чрез балансиран икономически, социално и екологично отговорен подход към проучване, добив и преработка на подземни богатства, с крайна цел сближаване с ЕС по конкурентоспособност.

Литература

- Колектив, 2011, *Национална стратегия за развитие на минната индустрия*, МГУ, София;
- Стефанова В., 2012, *Конкурентноспособност на българските фирми*, УНСС, София;
- Capital daily*, вестник, *Тежка индустрия*, 2012, с.6,7.